

116 Misis quæ ridiculæ fuerunt excogitata, etiam restat ante Tautologiarum expositionem alia Origenis repellenda cogitatio: nimirum Angelos longè ante mundum fuisse creatos. Ita in *Isai.* homil. 4. & in *Matth.* Tract. 9. Multi illius cogitationem fecuti sunt ex SS. PP. Gregor. Nazianz. *Orat.* 38. & 42. Basilus homil. 1. in *Exaëm.* Domasc. lib. 2. de *Fide Orthod.* cap. 3. Anafat. Sinait. in *Exaëmer.* lib. 1. Chrysof. homil. 22. in *Genes.* & lib. 1. de *Provident.* Ex Latinis PP. Hieronym. in *Epist.* ad Titum, cap. 12. super illa verba: *Ante tempora secularia.* Ambros. lib. in *Exaëmer.* cap. 5. Hilarius, lib. 12. de *Trinit.* Clemens Pap. lib. 8. *Constit.* cap. 12. Auctoritates prætermitto apud illos videndas; sed non possum Augustini vivaciter loquentis in hac suppositione. *Hæc est domus tua* (ait in *Meditat.* cap. 19. inculcatque lib. 12. *Confess.* cap. 15.) *Deus non terrena, neque ulla cælesti mole corporea, sed spiritualis & participi aternitatis, quia sine labe manet in aeternum. Nec tamen tibi Deo coæterna, quia non sine initio facta est: Prior quippe omnium creata est Sapientia. Non utique illa sapientia Patri Deo plane coæterna, & coequalis, per quam creata sunt omnia, & in quo principio factum est cælum & terra; sed profectio sapientia, que creata est spiritualis natura: scilicet, que contemplatione luminis lumen est. Dicitur enim ipsa, quavis creata, sapientia, sed quantum distat inter lumen illuminans, & lumen quod illuminatur, tantum differt inter te, summam sapientiam, que es creans, & istam que creata est. Nihil mirum: vigeat tunc opinio. Contrarium iam ecumenicè sanctum in Concil. Lateranens. & constat ex Decretali præf. n. 93. probatque Ferrara, 2. *Contr. Gent.* cap. 83. Neque per hoc fit iniuria antiquioribus Patribus (subdit Suarius lib. 1. de Angelis, cap. 3. n. 15.) quia illis temporibus res erat magis controversa, minusque declarata. Unde Augustin. 11. *Civit.* cap. 32. postquam præmissit ante mundum factos Angelos, subdit: *Proinde ut volent uniusquisque accipiat, quod ita profundum est, ut ad exercitationem legentium, & fidei regularia non aberrantes plures possit generare sententias.* Ita D. Thom. 1. *p. q. art. 3.* huiusmodi sententiam non dicit erroneam: verum post Concil. Lateran. contra illam non sentire temerarium est; ut ait Suar. quò dudum; Banæz in loc. D. Thom. & Valentia, *Tom. 1. q. 12. punct. 2.* Videat nunc Zarraga qua fronte, *Vespert.* scintill. 2. n. 3. promat: *Quoad creationem Angelicam & mundana creatura simul in principio producantur (in principio, idest, in prima substantia Spiritu-Sancto personata) esse quoad substantiam Angelis præcedant actualem mundi constitutionem.* Adhuc effatit.*

117 Clarebit modò, quàm devia à veritate superius dicta, veritate seorsim exposita. Aliqui intelligunt, ut diximus, num. 87. testimonia Eccl. & Salomonis de Sapientia creata, increata, & incarnata; quia ibi expressa simul singulis convenire non possunt. Testimonia ergo Tautologiarum, de quibus agendum, arbitrò de nulla, nisi de Sapientia personali incarnata, intelligi debere; uti constat: pro quo notandus ordo decretorum Dei ab aeterno, ut faceret opus suum, peregrinum ab eo, scilicet Verbi incarnationem. *Suum*, quia in illo Filij Dei persona: *Peregrinum*, quippe omnino extranea humana natura ab illo terminanda. Deus ergo in se erat, uti à se (latè egi, *Tom. 3. T. 6.*) unus Deus in substantia, atque trinus in personis propter emanationem ad intra, Pater, scilicet, & Filius, & Spiritus-Sanctus. Pater ingenitus, Filius genitus, Spiritus-Sanctus ab utroque procedens, ex unitate substantiæ circuminsessionem, idest, mutuam existentiam unius personæ in alia habentes; cum unaquaque persona fit ipsa essentia, & essentia sit in omnibus & singulis personis. At cum esset ipsa summa bonitas, decrevit liberè communicare operationibus ad extra, & suas perfectiones modo communicabili, in exaltatione suæ maiestatis & extrinsecam gloriam, ostentatione & ostensione interminabilis, æternæque magnitudinis; & disponens simul ordinem operationum in communicatione perfectionum illius. Unde ut eximium, primum & primarium opus, decrevit assumptionem humanitatis in Deum, nimirum in Verbum, cuius hypostaticam humanitas subsisteret. Zarraga, *Vespert.* scint. 1. num. 3. Ita desipit contra communem PP. atque Theologorum placitum. *Numinis creata substantia in ipsomet instanti desponsationis eius ad Entitatis Coniugis hypostaticam, cordis Verbum peperit, antequàm superveniret in Mariam, & ex utero in uterum parturiret Christi humanitatem, de Spiritu-Sancto conceptam.* Carnis proculdubio cœna, dom vigil habuit huiusmodi insomnia. Abstineamus à censura. Non ab aeterno decreta incarnationis, sed ab instanti creationis substantiæ, ornata: Spiritus-Sancti hypostaticè exercebatur profectio Numen in Verbi hypostaticam, dum fuit assumpta hypostaticè materia prima à Spiritu-Sancto pro nova scena embolij Zarraguini.

Ergo

118 Ergo serid. Incarnatio Verbi divini dicitur Dei opus primarium; quippequàm communicata ad intra divinitate per Verbi productionem & processione Spiritus-Sancti; nihil ultra, quàm communicatio substantialis divinitatis ad extra per unionem hypostaticam; quæ duplex natura, divina nempe & humana, unaque persona in Christo existeret. Tuncque, cum ordo executionis ordinem manifestet intentionis; decreta sunt mater Christi futura in natura humana, nimirum Virgo Maria (de quo egimus, *Natur. 1. Tau. 3. D. 12. a. n. 24.*) simulque natura Angelica & humana. Humana, ex qua Christus, ad cuius similitudinem formam primi hominis condendi acciperet, qui uti Filius in forma Dei erat; ut esset primogenitus in multis fratribus, qui finis huius naturæ productionis: igitur etiam inventus ut homo in fine temporum; Deus decrevit homines condere, ac prædeltinavit conformes fieri imagini Filij sui. Incircò dicitur, *Isai.* 41. 4. 44. 6. 48. 12. *Primus & novissimus ego sum.* Idem *Apoc.* 1. 17. 22. 13. Angelica, præter gloriam Dei, condita decreta, ut Christus (& similiter Virgo-Mater, quia facta unio hypostatica interventione Mariæ) haberet populum ad obsequium, ad nutum servientem; ita ut non solum Christus esset *caput supra omnem* (ex hominibus) *Ecclesiam*, que est corpus ipsius, plenitudo eius; ut dicitur, *Ephes.* 1. 22. sed etiam *Caput omnis principatus & potestatis*: *Coloss.* 2. 10. Unde meritis Christi Angelis concessa, vel in primo instanti creationis gratia, postque fidelibus confirmatio & gloria; ut Angelorum & hominum Christus agnosceretur Salvator: horum ab incarnatione; illorum, ab initio creaturæ. Ita Bernard. serm. 1. de *Circuncis.* n. 2. Hinc dicitur Christus ante luciferum genitus, & Tecum principium in splendoribus sanctorum. Principium ergo fuit Christus splendorum naturæ Angelicæ & humanæ, quæ propter Christum sunt condita, dum prædeltinatus Filius Dei secundum spiritus sanctificationem, & ante omnia, quod significat *ly Ante luciferum: Quasi Pater* (subdit hic Genebrard. *prius cogitaverit de edendo in lucem corpoream Filio, quàm de reliquis rebus procreandis.* Alia, nam. 124. Simul etiam locus decretus, quo Verbum caro factum cum hominibus converteretur; hinc sancta creatio totius Colopceij, sive macrocosmi, qui sub nomine Cæli & Terræ describitur, *Genes.* 1. Cælum itaque ornandum stellis & Planetis, Terra omnigeno ornata culta, cum alijs elementis, constituto Christo universorum hæredè, propter quem Deus fecit & secula: igitur Christus *imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso condita sunt universa in cælis & in terra: visibilia & invisibilia, sive Throni, sive Dominatones, sive Principatus, sive Potestates; omnia per ipsum & in ipso creata sunt: & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.*

119 Modò intelligitur singulariter illud: *Omnia per ipsum facta sunt.* Per non semper signat causam efficientem, sed aliquando finalem. Constat, *Hebr.* 1. 2. *Per quem fecit & secula:* idest, propter quem. Quo sensu Raphael, *Tob.* 12. 18. dixit: *Cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram.* *Apocal.* 4. 11. *Propter voluntatem tuam erant creata sunt:* ubi Græc. *Per voluntatem.* Utus etiam apud Profanos. *Plaut.* in *Capit.* Act. 1. scen. 5. v. 32. *Qui per virtutem, non interit:* nimirum propter virtutem. *Propert.* lib. 1. *Eleg.* 8. v. 31. & lib. 2. *Eleg.* 34. v. 49.

Illi charus ego, & per me charissima Roma
Nec tutam duos per te patieris amores.
 Tit. Liv. lib. 4. sect. 35. *Per secessionem plebis Iudæ facti.* Utriusque acceptionem amplexus est Cicero de *Amicitia*, subdens: *Carent amicitia, per se & propter se expetenda.* Alapideque ad illud Pauli: *Omnia per ipsum & in ipso* (Græc. *in ipsum*) *creata; inquit* Puta, ad ipsius gloriam. Cum ab aeterno, in principio, idest, in Patre sine principio esset Verbum (quod etiam Deus) sed faciendum caro; ut Verbum caro fieret, omnia per ipsum facta sunt: hoc est, propter ipsum. Ideo præcessit omnia, quasi Primogenitus omnis creaturæ: igitur prius decreta Sapientia incarnata, quàm cuncta reliqua; quippe propter Christum cuncta. Siccine claret *ly Primogenita ante omnem creaturam.* Primogenita & ante, quia humanitas Christi (quæ creatura) hominis secundi, cælestis vel in carne, ad cuius imaginem terrenus homo primus Adamus; prior decreta est. Prior omnium creata est Sapientia: idest, decreta creati, uti videbimus, num. 122. Sic dicitur: *Ego sum Alpha & Omega, principium & finis*, quasi rerum omnium summa: quo stylo & sensu loquuntur vel Ethnicis. Theocrit. *Edyl.* 17. v. 3. *Pitholopæus inter primos & ultimus & medius.* Hic enim præstantissimus viorum est. *Propert.* lib. 1. *Eleg.* 12. v. 20. *Cynthia prima fuit: Cynthia finis erit.* & lib. 3. *Eleg.* 18. v. 21. *Huc omnes, huc primus & ultimus ordo,* Virgil. *Ecol.* 8. v. 11. *Tom. V.*

In operibus ad extra, sublimior unio hypostatica.

Apoc. 2. 17.

Maria decreta ab aeterno mater Dei.

Bernard. *Psal.* 109. 3. *Natura Angelica & humana propter Christum & Mariam.* Genebrard.

Coloss. 1. a v. 15.

Ioann. 1. 31

Per pro Pron pter. Plaut.

Propert.

Liv. Cicero. Colof. 12

Omnia propter Christum.

Eccl. 24. 54

Cap. 1. 4. Apoc. 1. 8.

Idem, principium & finis pro rerum summam.

A te principium tibi desinet. Ovid. 14. *Metam.* fab. 16. *Tu primus & ultimus illi, folique tibi.* Eructavit cor Patris Verbum bonum. Dicam aptius quam Macrobo. lib. 1. de *Somnio Scipione*. cap. 20. *Iure ergo Cor Cæli dicitur, per quem sunt omnia, quæ divina ratione fieri videmus.* Iceireo addit Paulus, postquam vocavit Primogenitum omnis creatura: *In ipso condita sunt universa in cælis & in terra* &c. In ipso, tanquam in exemplari forma & idea, de quo diximus, *Tom.* 1. T. 3. n. 5. quia ratione hypostasis est consubstantialis *imago invisibilis Dei*: igitur omnia creata ad imitationem divinæ substantiæ, cuius filius est imago. Hinc *Omnia per ipsum & in ipso creata, & ipse ante omnes.* Non omnia in ipso imitative, ni ante omnia esset: nec per ipsum creata, idest, propter ipsum; ni incarnatio Verbi Dei, qua incarnata notionalis Sapiëntia, esset omnium rerum visibilibus ac invisibilium summa.

Macrobo.

Colof. 1. 16

Veif. 15.

Incarnatio Verbi Dei summa rerum.

Ioan. 1. 15.

Christus caput universorum & principium & finis.

Beda.

Caictan.

Eccli. 1. 34

Ioan. 17. 5.

Quomodo Christus clarificatus ante mundi constitutionem.

Vide num. 78.

Marc. 16. 19.

Quomodo postquam in cælium ascendit?

Eccli. 24. 14

120 His prælibatis, intelligitur & in proposito, illud Baptiste: *Hic erat, quem dixi* (Non primò protulit *Hic est*, sed *hic erat*; quia iam erat, quem præsentem demonstrabat, uti notavimus, num. 70.) *qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.* Haud protulit, *Prius me*; sed *Prior me erat.* Prior ergo non significat tempus: aliàs esset formaliter Tautologia, siquidem si ante illum factus, peripicuum erat, priorem esse, quia prius factus: tuncque frivola esset sententia, *Ante me factus est, quia prior me erat*: q. d. Ante me fuit, quia ante me fuerat. *Prior & Ante* referenda sunt ad Christi dignitatem, ordinationemque divinam, qua constitutus est caput universorum, principiumque, ut dicitur, *Coloff.* 1. 18. Rex Angelorum & hominum ampliore dignitate gradu, ac excellentiâ, quam Baptista: iste quippe tantum vox incarnati Verbi, prodromulque Solis Iusititæ. *Ante me, non ad ordinem temporis, sed ad distantiam pertinet dignitatis*, inquit Beda hic. Suffragatur Caictan. *Ante me* (inquit) non significat temporis mensuram, quo factus est; sed significat terminum, ad quem terminatur factus est. *Factus est anterior in ordine gratiæ secundum quod homo* (habes aliam solutionem argumenti Ariatorum, de quo supr. num. 70.) *& hoc est secundum mysterium, quo declaratur, quòd Iesus secundum humanam naturam est factus anterior in ordine gratiæ, quam Ioannes secundum dona gratiæ: & verè longè anterior factus est & gratiæ uniois personalis, & gratiæ capitali.* Sic enim plaudit Sirachus: *Sapientiam Dei præcedentem omnia. Prior omnium creata est*, & alia de quibus actutum.

121 In summam exaltationem, & dignitatem præ se fertur Sapiëntia incarnata: igitur ab æterno decretum, quod Christus ut homo subsisteret in persona Filij Dei; ita ut Deus esset homo & homo Deus. Adi D. Thom. 3. part. 2. q. 24. art. 1. Ab æterno quidem illi destinata est gloria hæc, qua omnes præcelleret: quapropter dixit: *Clarifica me Pater apud te ipsum claritate quam habui, priusquam mundus esset apud te:* etenim antequam mundus fieret, clarificavit Pater, decernens filij incarnationem, & assumptionem humanitatis Christi ad hypostasim Verbi; propter quod (caro faciendum) decrevit etiam mundum facere, visibilia scilicet & invisibilia, ut Christus prædestinatus ante omnia, esset super omnia: consummatoque in plenitudine temporis celestis missionis cursu, federet ad dexteram maiestatis in excelis, tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit. Quid novi dicit Zarraga? Aliquid sanè novum & simul putidum. Substantia illa Spiritus-Sancti hypostasi subarrhata, quia manus Dei Christum coronat, cuius humanitati omnis potestas in celo & in terra conceditur, dum caput instruitur, & ad dextram creata Naminis substantiæ collocatur: *stat enim à dextris virtutis Dei.* Quàm decorè fedebit! Quanta maiestas! Ubè thronus huiusce petulcæ tripudiantis substantiæ? Profectò, nullibi, tanquam in loco. Christus ergo constitutus est omnium prior, antequam per illum Deus quicquam faceret à principio: & hæc est claritas, quam antequam mundus esset, habuit ab æterno, non actu, sed in decreto Incarnationis, quod secutum est decretum creationis mundi, uti astruximus, numer. 118. Claritas verò, quam habuit postquam opus consummavit, quod dedit Pater ut faceret; est federe à dextris virtutis Dei, qua phrase exprimitur summus honor. Christo est duplex natura, humana scilicet & divina. Ut filius Dei dicitur federe ad dexteram Patris, quia habet gloriam & honorem uti Deus & Patri consubstantialis, ut cogitat Damascen. lib. 4. de *Fid.* orthod. cap. 2. Ut homo, quia gaudet beatitudine ampliore cæteris creaturis, & regia sublimiore iudiciariâ potestates, ut inquit Augustin. lib. 2. de *Symbol.* cap. 7. De utroque agit D. Thom. 3. p. q. 58. Suar. ibid. *disput.* 58. *sect.* 4. & Alap. in Epist. ad *Coloff.* 3. 1.

122 Nec quia Sapiëntia incarnata, hoc ordine, dicit: *Ab initio & ante sæcula creata*

et sum, intelligendum est ly *Creata* pro de nihilo produci; quod quidem falsum, cum ipse filius sit, Patri coæternus. *Creare & facere* idem aliquando est in Scriptura, ac ordinare, prædelinare & decernere. *Itai.* 46. 11. *Creavi & faciam*: idest, decrevi, & fiet. *Ibid.* cap. 45. 6. *Creans tenebras: creans malum.* Hoc est, decernens mala, & supplicia: cum tenebræ proprie creari nequeant, quippe lucis privatio, creatio accipienda est pro decreto immissionis tenebrarum. *Psalm.* 21. 32. *Populo, qui nascetur, quem fecit Dominus*: nempe, quem decrevit facere. 2. *Tim.* 1. 9. *Gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia*: nimirum, quæ decreta dari. Sæpe Hebræi utuntur terminis realibus pro mentalibus, ut patet præf. testimonijs, & *Ierem.* 1. 10. *Ecce constitui te* (puta, decrevi constituere) *hodie super Gentes & super regna, ut evellas, &c.* scilicet, ut annuncies evellenda, destruenda, disperdenda, & dissipanda regna, novaque plantanda & ædificanda. Non aliter in Tautologijs præsent. *Ante me factus, quia prior me erat*: idest, ante me prædelinatus in ordine gratiæ, etsi ego ad existentiam tempore præcesserim, sicut secundus ille homo præcessit primum hominem Adamum. *Dominus possedit me* (Ambros. de *Interpel.* lob. *Creavit*) *in initio viarum suarum.* Hoc est in initio condendarum rerum, decrevit me primam creare; idest, primogenitam ante omnem creaturam: sicque *ex ore Altissimi prodioi.* Ita intelligitur illud in quo Zarraga usquequaque offendit: *Altissimus Creator ipse creavit illum in Spiritu Sancto.* Sapiëntia, nimirum, incarnata creati prædestinata est: Christus Dominus, scilicet, cuius humanitas in Spiritu Sancto, quia formata ab illo in & ex Virgine. Unde de Spiritu Sancto dicitur conceptus (dum Verbum caro factum) supernaturali, scilicet, modo; etsi conceptione naturali: quia de causa plauditur Christus *homo de celo caelstis*, tametsi de Virgine; quia *quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* *Matth.* 1. 20. Non a viro, licet in familia conceptus, quia solummodo Spiritus Sancti virtute: sicut de Adamo dicitur, *qui fuit Dei*, quia virtute Dei productus.

123 Obiter, sed in proposito luce novâ donandum illustre testimonium, in quo Helvidius, Cerinthus, alique hæreticè miserimè cespitarunt: nimirum. *Ioseph non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum*: quasi postquam peperit cognovisset (ut illi delirabant) ex occasione fratrum, qui nominantur in Evangelio. Pro quo notandum, sæpe in Scriptura inveniri Enallagem, scilicet, unum tempus pro alio. *Daniel.* 3. 49. *Angelus Domini descendit* (pro descenderat) *cum Azaria & socijs eius.* *Matth.* 28. 2. *Angelus enim Domini descendit de celo, & accedens revolvit lapidem.* *Genes.* 2. 7. *Formavit igitur Dominus Deus hominem*: pro formaverat, sicut v. 8. *Plantaverat paradysum.* Similiter v. 9. *Produxit Dominus, &c.* *ibid.* cap. 21. 1. *Visitavit Dominus Saram*, pro visitaverat. *Idem Exod.* 4. 19. *Dixit Dominus* (pro dixerat) *ad Moysen: Vade & revertere in Egyptum.* Sic alia plura obvia. Quare in præf. auctoritate *Matthæi, Non cognoscebat accipiendum pro Non cognoverat*: præteritum imperfectum pro plusquam perfecto. Etiam observandum est, *Donec* etsi significet frequenter *Usquequæ, Usquequæ, Quousquæ, Quando & Quandiu*; interdum valet pro *Quamvis*. Plant. in *Cistellar.* A. & 2. *Icen.* 3. v. 69. *Non destiti inflare, donec* (pro *quamvis*) *adiurati se auis.* *Virgil.* *Ecolg.* 6. v. 85. & *Georg.* 4. v. 413.

Ille canis, pulsa referunt ad sidera valles, Cogere donec (quamvis) *oves stabulis, numerumque referre Insiit, & invito processit Vesper Olympo.* *Donec* (pro *etsi*) *talis erit mutato corpore, qualem Videris, incepto tegeret cum lumina somno.*

Propertius eadem acceptione *lib. 1.* *Eleg.* 1. v. 5. *ait amasse Cynthiam; Donec me docuit castas odisse puellas.* *Donec pro Quamquam*, sicut *ibid.* *Eleg.* 3. v. 31. *Dormiebam ingrato, quanvis; Donec diversas percurrens Luna sinefrat, Compositos levibus radijs patefecit ocellos.*

Etiam in sacris inolevit usus. *1. Reg.* 30. 4. *Planxerunt, donec* (pro *etiamsi*) *descerent in eis Iachymæ.* *1. Esdr.* 4. 21. *Urbs illa non ædificetur, donec* (pro *tametsi*) *si fortè à me iussum fuerit.* *Esth.* 15. 11. *Rex Iussitans eam ulnis suis, donec* (pro *etsi*) *rediret ad se, bis verbis blandiebatur.* *Iob.* 8. 21. *Deus non projiciet simplicem, nec porriget manum malignis; donec* (pro *licet*) *impleatur risu os tuum.* Q. d. *Quamvis rideas.* *Psalm.* 56. 2. *In umbra alarum tuarum sperabo, donec* (pro *quamquam*) *transeat iniquitas.* *Ecch.* 24. 13. *Nec mandaveris prius, donec* (pro *quamvis*) *quiescere faciam indignationem meam in te.* *Tom. V.*

Termini reati pro mentalibus.

Ioan. 1. 15.

Prov. 8. 22.

Eccli. 24. 5.

Cap. 1. 9. Quomodo Christus de Spiritu Sancto conceptus.

1. Cor. 15. 47.

Luc. 3. 38.

Matth. 1. 25.

Enallage.

Præteritum imperfectum pro plusquam perfectum.

Plant.

Virgil.

Propert.

Idem.

Donec, pro Quamvis.

Matth.

Matth. 5. 18. Donec transeat cælum & terra, tota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant. Primum Donec est hyperbolicum per epitaſim. Quod d. ita firma omnia, ut vel minimum punctum legis non transeat in caſum; donec, quanvis quæ tranſire non poſſunt, cælum & terra tranſirent. Prius illa deficient, quàm quæ ſignata in lege. Sic cap. 24. 35. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non præteribunt. Eadem exaggeratione Pfalm. 71. 7. de Chriſto dicitur: Inventus in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis, donec (quanvis) auferatur Luna: nimirum; prius evaneſcet Luna, & eius curſus, quàm deficiat tempore Salvatoris iuſtitia & abundantia pacis.

124. Sumptis ergo, ut probavimus, præterito imperfecto pro pluſquàm perfecto, Cognoscebat pro cognoverat; & adverbio Donec pro Quanvis; quin vel cæcus poſſit offendere, clareſcit genuinè ſenſus præſati difficilis teſtimonij. Ioseph, ſcilicet, non cognoverat eam quanvis peperit filium primogenitum. Si femina parit, perfectò cognita à viro: cæterum Maria peperit filium, & vir non cognoverat eam. Chriſti autem generatio ſic erat: Cum eſſet deſponsata mater Ieſu Maria Ioseph; antequàm convenirent, inventa eſt, in utero habens de Spiritu Sancto. Hinc meditante de hocce mirifico opere dixit Pater: Ex utero ante Luciferum genui te. Uti Verbum, ex ore Altissimi (ideſt, intellectu, quia dicendo genui Pater) prodivit. Ut caro factum, ex utero Virginis tantum, hoc eſt, ſine femine viri: quod decrevit ante Luciferum, initium viarum Domini, nimirum, ante omnem creaturam, ut à cunctis uti Dominus adoraretur, & in nomine Ieſu ſederetur omne genu cæleſtium, terreſtrium & infernorum: etenim ut dicit per Iſaiam: Mibi curvabitur omne genu, & iuravit omnis lingua.

125. Modò rutilant Tautologia. Creator omnium & qui creavit me. Propriſſimè in meditato Opus Incarnationis, qua natura humana ſuſſiſit divina Filij Dei hypoſtaſi, diciturque Deus huius operis Creator, eſtò Creator omnium; ut claretur, quod licet creata illa humanitas aſſumpta à Verbo, excellentior præſtantiffimè exiſtit cunctis creatis. ſeorſim exponitur in ſacra pagina, eſtò comprehendatur in ratione communi, quod eminenter excedit. Auctor. 1. 14. Cum mulieribus, & matre Ieſu. Marc. 16. 7. Dicite diſcipulis eius & Petro. 1. Cor. 9. 5. Cæteri Apoſtoli, & Cephas. 3. Reg. 1. 35. Illi præcipiam, ut ſit dux ſuper Iſrael & ſuper Iudam. Ierem. 21. 7. In manu Nabuchodonosor & in manu inimicorum. Eodem ſtylo, Pfalm. 17. 1. De manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul. Apud Virgil. pafſim: 1. Aeneid. v. 34. & 3. v. 87. Reliquas Danaum, atque immitis Achilli. lib. 2. v. 7. Dolopumve, aut duri miles Ulyſſei. Nonnunquàm peculiaris rei memoria ex aliarum comparatione aliquid eximium in ſuo genere exprimit. Quo intelliguntur plura ſacra pagina teſtimonia. Proverb. 6. 16. Sex ſunt quæ odit Deus, & ſeptimum deteſtatur anima mea, &c. nimirum, intelligendum illud Et pro Magis. Vel per comparativum, q. d. ſed ſeptimum deteſtabiliſſimum. Sic lucent illa, cap. 30. 15. Tria ſunt inſaturabilia, & quartum quod nunquàm dicit, Sufficit. Ideſt, quartum magis. Verſ. 18. Tria ſunt diſſilia mibi, & quartum penitus ignoro. Verſ. 21. Per tria movetur terra, & quartum non poſteſt ſuſtinere. Verſ. 29. Tria ſunt, quæ bene gradiuntur; & quartum quod incedit feliciter. Eccli. 26. 5. A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Sic exponendus Anos, cap. 1. 3. 6. 11. 13. & cap. 2. 1. 4. 6. ubi: Super tribus ſceleribus & ſuper quatuor, ideſt ſuper quartum (cardinali numero pro ordinali, ut ſuprà) aliàs eſſent tria & quatuor ſeptem, uti cogitat Vatablus cum Poëta, 1. Aeneid. v. 98. O terque, quaterque beati. Senſus ergo eſt, Super tribus ſceleribus iracoſor, plus ſuper quartum, quippe non parcam. Subintelligitur nota comparationis, ut apud Theocritum Edyl. 8. v. 56.

Arboribus byemnis terribile malum, aquis ſiccitas, Avibus autem laqueus, feris ſilveſtribus retia: Homini autem virginis tenera amor. Ideſt, viro maius malum amor virginis. Sic Virgil. Eclog. 3. à v. 81. alijs relatis ingenioſè ſuccinit: Nobis Amarillidis ira. Mibi ſolus Amyntas.

126. Quod præſtat inter alia, pater ſeorſim oſtendi. Haud aliter in præſentiarum, Creator omnium & qui creavit me. Deus creavit omnia, & me inter omnia; ſed Me, quippe ſuper omnia, utpotè propter me cuncta. Hinc Primogenita omnis creatura, ante omnem creaturam, prior omnium, omnia præcedens. Eccli. 1. 4. 24. 5. & Coloff. 1. 15. 17. In hoc primogenitura, ſcilicet, quod primum propoſitum voluntatis Dei: non quia ipſe propter nos, ſed nos propter ipſum, Nam ſi propter nos factus eſt Filius, & non pro-

Partus Virginis Matris non ex viro.

Ibid. v. 18.

Pſal. 109. 6.

Iſai. 45. 24.

Eccli. 24. 12.

Quod eminenti in genere, ſeorſim deſignatur.

Virgil.

Et pro Magis.

Absolutum, relatis alijs, pro comparativo.

Theocrit.

Virgil.

Eccli. 24. 12.

propter Filium nos (ait Cyrill. Alexandr. 5.) Theſaur. cap. 3.) erimus nos ipſo multò præſtantes, quod abſurdiſſimum eſt. Cur ergo gratiam etiam nobis non agat, qui propter non eſt. Erit etiam ipſe ſic gloria noſtra, ut femina viri: Femina enim (inquit Paulus) gloria viri eſt. Non enim vir creatus eſt propter feminam, ſed femina propter virum. Propter nos homines homo factus eſt, ſed non eſt Dei filius propter nos homines; ſed nos propter illum: ipſeque dicitur in carne Primogenitus omnis creatura, quoniam decreta incarnatio ante omnia, ut illa peracta haberemus poteſtatem, filios Dei fieri; eſſetque ipſe primogenitus in multis fratribus, modo primogenito conformes. Adam eſt primogenitus, imago & gloria Dei, ideſt, Dei glorioſa imago (per Hendiadym) ſicut dicitur femina gloria viri, hoc eſt, imago glorioſa, quia in ea oſtenditur viri gloria; ſiquidem ob illum facta. Finis ſane ille, propter quem producta: ipſe verò gloria Dei, quia propter Deum productus eſt: at reſpectu aliarum rerum iurè primogenitus; quoniam cuncta propter hominem. Altiôr homo cæleſtis, quàm terrenus: igitur ſi omnia propter terrenum; terrenus propter cæleſtem. Adamus fuit generis initium; Chriſtus principium: ideo ille primus homo, non primarius; quia primarius, utpotè cæleſtis, ſecundus homo de cælo. Initium Adamus, quia non prius quod ſpiritale, ſed quod animale: deinde quod ſpiritale. Spiritualis ergo homo, qui Chriſtus Dominus, Filius Dei, & etiam Virginis filius.

Humana ſub lege Deus, qui temporis experts Principium de matre tulit, nec vile putavit Maieſtate potens, terreni ſumere formam;

Primarius in decreto æternò fuit. Hinc dicit, Ioann. 8. 25. Ego principium, qui & loquor vobis; ut qui imaginem initij terreni portatis, portetis imaginem principij cæleſtis hominis, primogeniti omnis creatura.

127. Iam ergo in præſata autoritatis Hebraiſum, Creator omnium, & qui creavit me. Frequenter igitur apud Hebræos, & Græcos repetitione eiſdem ſententia, vel vocum geminatione aſſuener, res exprimer. mirabiles, quæ haud facile cogitatione comprehenduntur, ut eſt æternitas, quam duntaxat concipimus adinſtar longiſſimi & longiſſimi temporis, interminabilis durationis. 1. Tim. 1. 17. In ſæcula ſæculorum, & Epit. 2. cap. 1. 9. Ante tempora ſæcularia. Pfalm. 78. 13. 84. 6. 89. 1. In generationem & generationem. Pfalm. 104. 8. In mille generationes. Pfalm. 102. 17. Ab æternò & uſque in æternum. Pfalm. 9. diviſ. v. 16. In æternum & in ſæculum ſæculi. Aliquod terminis implicatorijs. Mich. 5. 2. Ab initio, à diebus æternitatis. Proverb. 8. 23. Ab æternò, & ex antiquis. Pfalm. 76. 6. Dies antiquos, & annos æternos. 2. Petr. 3. 18. In diem æternitatis. Phil. Bibliæ. Hebr. Antiquit. inquit: Memor temporis, quod fuit ante ſæcula: in tempore, quo non erat homo. At de hoc agemus, Tom. 8. T. 9. Hæcine phraſe uſus eſt Lucretius, lib. 3. de Rer. natur. v. 1077. Temporis æterni: & Orho Vanius, Amor, Emblem. 1. accinit:

Annulus hic, anguiſque tibi curvatus in orbem, Temporis æterni ſigna vetuſta notant.

Sic ergo per epitaſim, quippe ſutilis in entitate etiam ampliffima hyperbole; quæ exprimi non valet excellentia, regyratione ſententiarum exprimitur: ſcilicet, Creator omnium, & qui creavit me: Primogenita ante omnem creaturam: cum palam ſit, quod extierit ante, ſi primogenita; & illa creata fuerit ab omnium Creatore. Ita Virgil. 2. Aeneid. v. 40. & lib. 5. v. 491. Primus ibi ante omnes: & v. 833. Princeps ante omnes. Quod quidem, ut primatum ſingulariter oſtenderet, expreſſit Sophocli. in Ajax. v. 384. de love dicens:

O Iupiter, progenitorum progenitor!

128. Aliter poſſumus, nec ſine fulcro interpretari Tautologias præfixas. Sæpe monui in ſacris inveniri Exergaſiam; ita ut &, quæ videtur particula copulativa, ſit exgetica, exponens cauſalem. Vide dicta, Tom. 1. Tautol. 6. num. 38. & Tom. 3. Tautol. 8. num. 49. Sic Tota pulchra eſt, & (quia) macula non eſt in te: uti vidimus fuſe ſuprà, à num. 21. Aliter ſumitur pro nota expoſitiva. Apocal. 4. 11. Erant, & (ideſt) creata ſunt. Coloff. 2. 8. Per philoſophiam & (ſcilicet) inanem fallaciam. Virgil. 10. Aeneid. v. 698.

Sed Latagum ſaxo, at que ingenti fragmine montis Occupat os, faciemque adverſam.

Atque pro Nimirum. Os, faciemque, codem tropo, pro Ideſt. Siccinc, Ab initio, & (hoc eſt)

Cyt. Alex.

Hendiadym in Scriptur. 1. Cor. 11. 7.

Discrimen inter initij & principium.

Arator.

Geminatio ne exprimitur, quod exprimi nequit.

Phil. Bibli.

Lucret.

Otho Vani.

Virgil.

Sophocli.

Exergaſia.

Et pro Ideſt.

Virgil.

Eccli. 24. 12 eſt.

est ante secula. Iacob 1. 4. Perfecti, & (idest) integri. Eccli. 24. 12. Creator omnium & (videlicet) qui creavit me: vel quia creavit me, propter quam omnia, ut vidimus & videbimus, num. 131.

Verf. 5.

Zeuma & Asyndeton.

129 Aliter ergo exponendum, ubi non praesigitur &, uti in Primogenita ante omnem creaturam, est eodem sensu, per Zeuma, quia verba distincta sine nota distinctionis colliguntur: quae quidem figura vocatur Asyndeton, uti diximus, Tom. 3: Tautol. 8. num. 48. & hic agemus, Tautolog. 4. num. 22. & 5. num. 26. Unde secunda periodus idem signat quod prima, alijs terminis, quos perfectè, liquidoque intelligitur quod primò prolatum appositione particulae expositivae, vel conjunctione: v. g. Gratis (idest) sine pecunia. Exod. 21. 11. Integri (hoc est) in nullo deficienter. Iacob 1. 4. Similiter, 2. Reg. 23. 4. Lux aurora, oriente Sole. Coloss. 1. 18. Ipse est caput Ecclesiae, qui est principium, primogenitus. Agg. 1. 13. Nuncius Domini, de nuncijs Domini. Ita alia. Haud secus interpretanda testimonia Tautologica praesentia. Primogenita (idest) ante omnem creaturam. Ab initio (idest) à diebus aeternitatis. Ab initio viarum suarum (nimirum) antequam quicquam faceret à principio. Suffragantur stylo Biblico Ethnici. Virgil. 4. Aeneid. v. 511.

Virgil.

Tergeminamque Hecatem (idest) tria virginis ora Diane. Idem lib. 9. v. 37. Vide pulchra apud La-Zerd. hic. Propert. lib. 3. Eleg. 21. v. 11. Nunc agite, propellite in aequora navem. Ovid. 2. Metam. fab. ult.

Ovid.

Et lib. 10. fab. 8. Sine coniuge celesti. Terent. in Phorm. Act. 5. scen. 8. v. 30. Mortem obijt, è medio abiit. Marc. Senec. Suasor. 1. Nihil stabile, omnia fluitare, incertis motibus modò attolli, modò deprimi. Ex nostris Baptill. Mantuan. Belg. 7. v. 114. Graditur quadrupes, nec suspicit astra. Ioann. Mell. Soufa, lib. 5. de Incarnat. v. 143. Sponte suâ patere aditus, nil obstat eunti.

Senec. Mantuan.

Soufa.

Favent & Graeci. Homer. 5. Iliad. v. 193. Currus reiens compacti, nuper facti. Theocrit. Edyl. 1. v. 28. Poculum nuper factum, adhuc sculpturam redolens. Sophocl. in Aiac. v. 972. Abi, coronare, collabora. Aristophan. in Pluto, Act. 3. scen. 1. v. 7. Ite, propere, currite: nullus morandi locus. Denique Euripid. in Phoeniss. v. 1591. Priusquam venirem in lacum nondum natus. Satis na videtur altructa figura in delicationem Pleonasmorum.

130 Primogenita ante omnem creaturam dicitur Sapientia, quae ex ore, seu mente Altissimi proditit. Hanc dixerunt Ethnici Minervam, natam ex capite Iovis, & quae ne matre.

Ovid.

De capitis fertur sine matre paterni Vertice cum clypeo profuisse suo.

Minerva ex capite Iovis.

Ut succinit Ovid. 3. Fastor. v. 835. & Lucan. 9. Pharsal. v. 350. Patrio quae vertice nata. Leviter tangam, quippe futius in Ephem. d. 19. Mart. Plutarch. de Iside & Osiride, Mythologiam explanans, scitè desipit. Ens enim (ait) intelligibile & bonum est interitum & mutatione validius. Aliquas autem ex eo sensibile corpus exprimit imagine, rationesque & species & affinitates recipit. Nam dum adhuc tenerentur in utero Rbeae Dij; editus ex Iside & Osiride partus significat, priusquam in lacum hic mundus prodiret, & esset consummatus; à ratione materiam deprehendi naturâ per se rudem, primam fuisse genituram. Isis natura foemina, & omnis capax futuræ, Millenominis est nuncupata; quod omnes à ratione conversa formas & species accipiat. Quibus Copti (idest Aegyptij) docent concinnatam à ratione universitatem, ex dissonis concinentem partibus esse effectam. Aptius Chartar. de Imag. Deor. in Minerva, subdit fol. 240. Intelligenti animi virtus in cerebro sedet, ac à divina mente, quam Iupiter adumbrat, tota promanant; omnis enim sapientia à Deo, & ab ore Altissimi procedit: non autem ortum ab inferioribus trahit, quae per lunonem representantur. Aptissime Copti Minervam plaudentes sidem, apud Anonymum in Mytholog. Natal. Comit. Ibi Observat. 14. subditur: Isidem Aegyptij ardentissimo cultu profecti sunt. Institutum hunc cultum arbitror ex tenui (ut ita dicam) aura fama, quae fuit reliqua de muliere paritura filium, generis humani redemptionem: significat Isis, seu Ischa virginem. Veriora quæramus. Etsi cæcuciens, quasi manu tentans de Deo (sed aliò) dixit Ovid. 15. Metam. fab. 51.

Plutarch.

Quid signet?

Chartar.

Anonym. Virgo abum brata apud Aegyptios sub Isidi nota. Ovid.

Inque futuri Temporis aetatem, venturorumque nepotum

Prof.

Prospiciens prolem sancta de virgine natam.

131 Conneta ergo, quae de Sapientia incarnata diximus, appropriat Virgini-Matri, five Deiparæ Catholica Ecclesiae. Modò promam quo iure aptissime appropriet. Maria igitur, ut sup. nam. 118. notavimus, praedestinata fuit ab aeterno mater Dei, ita ut si Christus non veniret, Virgo non esset futura. Prætermitto aliorum testimonia, Bernardi, scilicet, homil. 1. super Missus est. Idiote, de Beat. Virgin. cap. 2. Anselm. de Concept. varijs in loc. fed audiendus Damascen. in Virgin. Nativit. Orat. 1. Non enim tuipsum causa progenera es, quocirca Deo vitam habebis, ob quem in vitam prodixisti: ut orbis universi saluti administram te praeberes, atque antiquum Dei consilium, hoc est, incarnationis Verbi, ac nostrae deificationis per te impleveretur. Unde quia Christus futurus; Mariam Deus fore decrevit ita ut in matrem Christi efficaciter eligeret, & in eam gratiam ac gloriam maternitatis concedentem, destinaret. Ego feci (ait) ut oriretur lumen indeficiens. Eccli. 24. 6. Non fuit à filio distincta etiam in electione divina, subdit Suaris in 3. part. D. Thom. quart. 27. disp. 1. sect. 3. & de Praedestin. lib. 2. cap. 24. Ipsa enim possessa à Deo in initio viarum suarum, antequam decreverit quicquam facere à principio. Electa fuit & praelecta. Ipsa iure dicitur Primogenita ante omnem creaturam, quia prima pura creatura ante reliquas, ab initio & ante secula decreta creati, praecedens omnia. Succinit Gregor. Nazianzen. Fragm. de Christ. patient. v. 2416.

Decrevit olim genitor, antequam edita essem, vel isto quicquam in orbe viveret.

Electa est, & ita praelecta (ut verbis Chrylogi utar ferm. 146.) virginitate sponsa, fecunditate mater: mater viri nescia, partus conscia. Aut quomodo non ante conceptum mater, quae post partum virgo mater? Aut genitrix quando non, quae secularium generavit auctorem, & principium dedit rebus? Rupert. in Cantico. lib. 2. inquit: Antequam fierent, bene (filio) cognita fueram: elegit me ante mundi constitutionem. Hac de causa à Bernardo, ferm. 2. in Pentecost. num. 4. dicitur: Ad illam sicut ad medium, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium secularium respiciunt & qui in caelo habitant, & qui in inferno, & qui nos praecesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascuntur ab illis. Merito in te respiciunt oculi totius creaturae: quia in te, & per te, & de te benigna manus Omnipotentis, quicquid creaverat, recreavit. Petr. Damian. ferm. de Annunt. Virgin. inquit: Per ipsam, & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa totum hoc faciendum decernitur. Attipulatur Damasc. de Dormition. Virgin. Orat. 1. inquit: Omnium enim honorum est initium & finis. Refert floride quanta Cyrill. Alexand. homil. 6. contr. Nestor. Bernardinus Senensis, ferm. 1. super Salve Regina, ait: De hac, & ob hanc, & propter hanc totus mundus factus: & ferm. 51. de Beat. Virgin. cap. 4. Tu ante omniem creaturam in mente Dei praordinata fuisti, ut Deum ipsum hominem procreares. Andr. Cretens. in Virgin. Assumpt. subscribit: Haec est declaratio profundorum divina incomprehensibilitatis: hic est scopus, qui excogitatus est ante secula. Sic alij PP. At quid mirum, si Rabbini sustentantur? Rabb. Hacados in illud Ierem. 33. 20. Si irritum potest fieri pactum meum, subdit: Pactum meum: idest, si amore mei Iesu & Maria, diem & noctem, leges caelo & terra non possissem; idest, mundum minimè creassem. Rab Onkelos, qui idem ac Aquila, in Paraphras. Chald. super Genes. 1. 1. promit: Propter Sapientiam creavit Deus caelum & terram: hoc est, amore intemeratae Virginis, quae est mundi sapientia, creavit Deus hunc mundum. Ita quidem Deipara elucet electa ante omnem creaturam: & ut legit Tigurin. Ante omnem rerum naturam.

Ne Christi unives. Maria non fuisset.

Damasc. Orbis salutis ministris.

Suar.

Ab aeterno electa & praelecta.

Chrylog.

Rupert.

Bernard. Negotium secularium initium, in eadum & finis.

Petr. Dam. Ioan. Dam. Bernard. Senens.

And. Cret. Speculum secretorum Dei. Rabb. Hacados.

Onkel.

Tigurin.

Damascen. Quo pacto Virgo prius concepta in gratia, quae in natura?

132 Aliter cogitat Damascenus, ferm. 1. de Nativit. Virgin. scilicet, primogenitam dici ante omnem creaturam Virginem-Matrem; quia prius concepta gratia, quam natura. Natura gratiae factum antevertere minimè ausa est; verum tunc per excepit, dum gratia fructum suum produxisset. Damasceni mens perspicuo explicanda. Prius dicitur Maria in gratia, quam in natura concepta; quia non prius decreta natura humana, ex qua Maria: sed prius Maria, atque post natura humana, cuius esset individuum mater Christi, cui hypostatica praordinata unio filij Dei. Unde postquam praedestinatum, quod humanitas Christi subsisteret hypostasi Verbi, praedestinata fuit pura creatura, Maria, scilicet, quae mater hominis-Dei: cui profectò decrevit itatum Deus varia in hoc ministerium singularae, singularia conferre charismata: cumulum videlicet gratiae & gloria; tuncque constituta fuit Theotocos caput Angelorum & hominum, excedens in huius decreti horologio decem lineas: quippequam non solum perfectio-

nem

non hominum superavit sed eminentissimos novem choros Angelorum. Adi Gregor. Magn. in 1. Reg. 1. 1. in Alegor. sens. Quapropter et si Sapia incarnata primò fuit decreta, quia prior omnium, ab initio & ante sæcula, uti priogenita ante omnem creaturam: etiam ab initio huius decreti, quod fuit ante sæcula prima pura creatura, Virgo scilicet Maria, præordinata fuit, ut Mater Dei esse, cum veniret in tempore temporis plenitudo. Hæc igitur est post Christum prædestinata, prima est; quia Christus non est creatura (ut diximus a num. 55.) et si habiturus humanitatem creandam. Maria proprie creatura ante omnem creaturam, quippe pura creatura. Alio intentus expræsit agumem Antonius, Epist. 3. v. 24.

Quomodo Maria proprie creatura ante omnem creaturam?

Auson.

Primum in secundis faseibus: Nam primus & cunctis erit Consul, secundus Principi.

Quando Deus preparabat cælos aderat, quippe iam concepta erat. Aptè carminè Claudiani, Epigram. 3. à v. 79.

Claudian.

Quicquid erit cause, quocumque remitteris ortu, Non sine consilio currere certa fides. Ille Pater rerum, qui sæcula dividit astris, Inter prima Poli te quoque sacra dedit.

133 Maria utique plena gratiarum, imò ipsa plenitudo gratiæ, cui repondit prærogativa gloriæ singularis: igitur illam constituit Filius ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & virtutem & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro. Innuit ferm. 1. n. 4. de Assumpt. Bernard. Quantum enim gratiæ in terris adeptæ est præ cæteris, tantum in cælis obtinet gloriæ singularis. Contule Hieronym. de Virgin. Assumpt. Chrysolog. ferm. 142. Bonavent. in Specul. cap. 7. & Richard. Victorin. in Cant. cap. 2. Idea enim fuit omnium dotium naturæ & gratiæ hominum & Angelorum. Intelligentia Angelica (inquit Bonaventur. quò nuper, cap. 3.) est famula, super quam dominæ eius Maria innititur, tanquam familiarissima, se Angelis sociando: innititur tanquam plenissima, se cum sua plenitudine Angelis communicando: innititur tanquam potentissima Angelis imperando. Bernardin. Senens. Sermon. 61. cap. 6. Omnes enim creaturæ, quemcumque gradum teneant in creatis, sive spirituales, ut Angeli, sive rationales, ut homines, omnia que sunt in cælo & in terra, gloriose Virgini sunt subiecta. Attipulatur Richard. ubi dudum. Utraque creaturæ (inquit) potentior iudicatur Virgo Mater. Angelicæ scilicet & humanæ.

Ephes. 1. 20 21. Bernard. Virgo omnium charissimum idea.

Bonavent.

Bernard. Senens. Ricard. Victor.

Venant.

Super omnia gloria & gratiæ. Bernard.

Venant.

Cuius honore sacro Genitrix transcendit Olympum, Et super astringeros erigit ora polos. Uti canit Venantius de Partu Virgin. v. 259. Sic enim ordinatum, & præordinatum; ut ipsa esset primogenita ante omnem creaturam, cum hominis sola natura supra immortales spiritus exaltatur in Virgine. Bernard. ibid. ferm. 4. num. 1. Sapientia incarnata prior omnium.

Inde Dei genitrix pia Virgo Maria coronatur.

134 Qui filium suo modo effinxit, & somnijs aptavit; etiam matrem obiter læste Zarraguissimus bambalio, distinguens (subtiliter sanè) inter generationem & conceptionem: aliter posse dici Virginem in peccato generatam, verum in gratia concepam. Præclarum rem! Audiamus enthusiasmum. Non ergo conceptioni (inquit, Vespert. scint. ult. n. 6.) sed generationi concomitatur (hand audiat verbi casum rigida frontis Præcitanus, ne rideat Vala) originale peccatum: quare si extraordinariè providentiæ hominum aliquis absque generatione conciperetur, ut Christus, originale peccatum non contraberetur: sed regulariter, non absolutè omnis homo in iniquitatibus concipitur: quia etsi decretum de contrahendo peccato originali absolutè generationi ascribitur; potest tamen ad hoc supposito isto decreto, extraordinariè potentiè aliquis in Adam peccare in instanti generationis, & nihilominus in primo sua conceptionis momento gratiæ restitui, & consequenter concipi absque peccati macula. Unde istius conceptio, non generatio, sancta & immaculata possit ab Ecclesia diffiniri. Facet & festivè. Quorsum hæc putida tendent? Huculque nemo quæsit, distinguens inter generationem & conceptionem: solummodo fuit disputatio, an Virgo fuerit in propria persona obnoxia peccato originali, vel tantum in radice, idest, in semine & formatione factus toto tempore generationis usque ad animationem. Agitur ergo de debito peccati, non de contractione peccati, quippe con-

Zarraga im pietas in Virgine.

conceptio præventa per gratiam. Vide Chararin. de Peccat. original. cap. 1. & de Conceptione. ad Synod. Trident. p. 1. cap. 1. Pro quo eximius Suarius in 3. p. q. 7. art. 2. disp. 3. scilicet. 4. ait: Unde intelligitur, esse obnoxium peccato originali, prout natura antecedit ipsum peccatum; non esse culpam cum illam naturæ ordine antecedit: nec restum puniendum hic culpam consequatur; sed solum esse necessitatem quandam incurrendi culpam, vel impotentiam quandam vitandi huiusmodi culpam, nisi Deus eam impediatur. Zarraga igitur cuncta infarct, glomerat, volvit, & replicat, ne intelligatur propositum: sed cuncta diluenda, ne sit pravitati cefugium.

Snar. Quid sit esse obnoxium peccato originali

135 Generatio sumitur non pro motu in generationem, seu coniugum copulâ (per quam coniuges) qua ministratur materia generationi apta (Unde ille, Matutin. scintill. 7. n. 5. inquit: *Fœmina in actuali corpora generatione coniux efficitur, & non mater*: quod fatemur, mater quidem non est, nisi filius sit) sed proprie prout est mutatio totius in totum, in qua est terminus *Qui*, & *Quo*. *Qui*, totum mirum compositum: *Quo*, forma totius compositi constitutiva: ita ut tunc verè dicatur in familiaritatem naturæ homo genitus; quod nequit fieri, nisi humana sit caro: caroque humana non est, quin humana sit forma, scilicet, anima rationalis. Hoc est quod intelligitur à Philosphis proprie generatio. Copula sanè necessaria in conceptionem, sicut in generationem conceptio: igitur si femina, etiam supposita copulâ, non conciperet; generatio haudquaquam esset. Contra ingenium Zarragæ deblaterat, ibidem subdens: *Generatio igitur corporea efficitur in instanti conceptione procedente, in quo factus (pro fetu) infunditur à Numine rationalis spiritus*. Pende prius pro consequentiâ doctrinæ Zarraguinæ, negantis à Numine aliquid creari; Deum creando infundere animam rationalem: si à Numine infunditur, non solum ut love Deus, sed ut Numen etiam creari. In momento ergo (asserit) conceptionem præcedente fit factus generatio: ex quo deducit, cum absolutè homo generetur in peccato, consequenter in peccato concipi; nisi extraordinariè providentiâ illustratur gratiâ, ut contigit in Maria: qua de causa illa & omnes (utri proles ex illo & simul damnata, per quam peccaverat coniuge) in Adam peccaverunt, & originalem contraxerunt luem, illic ut geniti: at Maria, etsi uti cæteri in generatione originis contraxit peccatum; quia gratiâ præventa, in conceptione non contraxit. Præclarum sanequam cerebrum! Coluber è barathro, qui persecutus est mulierem Sole, Lunâ & stellis ornatam, isthæc cogitaret? Mirum, non dixisse animam Virgini etiam in conceptione originale contraxisse peccatum: non uti rationalis, sed ut vegetativa & sensitiva. Acumen quibus esse illius ingenij, imò genij.

Generatio non fit in instanti conceptionem præcedente.

136 Generatio minimè fit in momento conceptionem antecedente. Invertit Zarraga generationis & conceptionis acceptionem, ut sub huiusmodi maligna arque fatua distinctione Virgini generationem comprehendat sub peccato originali. Fallitur, dum intendit decipere. Dum Maria dicitur concepta sine peccato originali, etiam labis huius immunis dicitur genita; quia generatio passiva idem est ac conceptio passiva. In hoc articulo non loquimur nisi de passiva generatione & conceptione Mariæ: si Maria, anima Mariæ iam erat forma corporis, ex quibus coniunctis Virgo: aliis non diceretur Mariæ conceptio & generatio. Si non Mariæ, de quo quæsitio? *Nec generatio fit, nec infunditur anima* (ait ille Vespert. scintill. 5. num. 4.) *nisi cum necessarijs dispositionibus materiæ reperitur, & mater in ultima dispositione ad conceptionem existit preparata*. Homo in ipsomet generationis instanti animatus apparet. Si generatio in qua infunditur anima præcedit conceptionem; homo habebit animam antequam uti homo concipiatur. Quorsum concipitur homo? Homo est, dum concipitur homo: si est in peccato, antequam concipiatur; datur instans, quo verificari possit cum peccato, antequam sit homo: quod negat ipse ibid. subdens: *Absque animæ infusione proles culpa obnoxia non existit; sed homo in iniquitatibus concipitur*. Si in generatione, quæ conceptionem præcedit, & in qua infunditur anima, contrahitur peccatum originale; iam non in iniquitatibus concipitur homo: igitur in conceptione nequit iterum contrahere quod in generatione præcedente illius conceptionem, contraxerat. Quomodo ergo nunc verum quod fupr. asseritur, *Non conceptioni, sed generationi concomitatur originale peccatum*? Si conceptionis hominis est, non potest esse generationis præcedentis. Si generationi tribuitur, David clamat Psalm. 50. 7. *In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*.

Maria non fuit in peccato genita.

non est in peccato genita. Nequit non esse in peccato genitum & generatio.

137 Aliud est, in embryone conceptio ex humano semine in utero femine, & aliud conceptio ex embryone in hominem: quod quidem distinguitur à Philosphis non Tom. V.

Psal. 50. 7.

mine *Conceptionis* & *Conceptus*. Conceptio femine est, quæ dicitur *Imprægnatio*. Conceptus dicitur animatus fetus ex imprægnatione, qui prius embryo, antequam speciei propriæ lineamini accipiat. Hanc distinctionem exhibuit Chrysofomus. Homil. 65. in Ioann. dicens: *Quotidie hoc videmus in generatione nostra: primum enim corrumpi semen oportet, inde fieri generationem*. Eadem voce pro diversis utitur S. Doctor: primo pro imprægnatione femine, secundo propriè pro fetu animatione generationem accipit. Similiter Plato lib. 7. de *Republ.* seu de *Iustia*, inquit: *A generatione usque ad id, quod ens dicitur*: Dicitur ens generatione passiva: & a generatione, idest, ab imprægnatione genitricis. Spenusippus apud Diogen. Laërtium, de *Vitis Philosoph.* & *dogmatib.* lib. 4. describit usum vocis, signans generationem pro motu in essentiam individui, pro processu in essentiam, & pro acceptione essentia. Motus signat copulam, processus imprægnationem femine, acceptio essentia fetus animationem, in cuius instanti homo dicitur conceptus, quia tunc iam homo, individuum humane nature. Hæc est generatio, seu conceptio passiva: alia autem generationis acceptiones præsupponuntur, in quibus nihil quoad originale peccatum futuri foret individui: tum, quia in femine non est qualitas morbida, ex qua animæ futuræ morbus; nec peccatum originale contrahitur per actionem physicam, sed modo morali: tum etiam quia peccatum originis, utpotè privato iustitiæ originalis & gratiæ amicitiaque Dei, non insidet in corpore, sed in mente & animo, in quo gratia iustitiæ originalis residebat. Vide Anselm. de *conceptu Virginal.* lib. 1. cap. 22. & 26. cum seqq. Soto, lib. 1. de *Natur.* & *grat.* cap. 8. & 9. Azor *Tom. 1. Institution.* lib. 4. à cap. 26. & Suar. in 3. p. *D. Thom.* q. 27. disp. 3. à sect. 3.

Varie accipitur generatio, Chrysof.

Propriè pro acceptione essentia.

Sicut quæ necesse est peccatum originale.

138 Generatio itaque in primis acceptionibus non potest dici individui conceptio passiva; quippe tunc nullum, cum non sit *Hoc*; hocque nequit dici line anima infusa in carne humana: caroque humana non est, quousque forma humana sit, est sit dispositio remota, decursu temporis proxima & proximior ad carnem humanam. Quapropter non est *Huius* passiva conceptio, cum non sit de quo possit dici *Hic* (Adifis D. Thom. quò dudum, *quæst. 6. art. 4. ad 1.*) ut videret in abortu inanimi. Conceptio est embryo in hocce singulariter individuum, infusa animâ, dicitur propriè passiva conceptio, quæ eadem est ac passiva generatio, & iurè: tunc enim propriè est origo viventis à principio viventis coniuncto in similitudinem nature. Si origo viventis, sine anima esse non poterit; debet esse ens completum in sua specie, nimirum suppositum: qua de causa excluditur à Philosophis, tanquam non generata, substantia partialis per nutritionem acquisita. Nulla ergo intercedit distinctio inter huiusmodi conceptionem & generationem: etenim est generatio substantialis fiat successivè secundum prævias dispositiones, ut vidimus; secundum formam substantialem, tota simul & in instanti perficitur; quin detur instans generationis, atque aliud instans conceptionis: ita Philosophi apud Petr. Galtruch. in *Physic. partic. p. 2. tract. 1. cap. 1.*

139 Unde instructo articulo respondendum: vel in illa generatione Virginis conceptionem præveniente, erat forma, seu Mariæ anima, peccati gratiæve capax, vel non. Si non erat forma, Maria nec erat genita, nec concepta, quia non erat: non entis profectò non sunt passiones. Si erat, simul concepta & generata fuit Virgo; quin prius esset anima infusa in Virginis generationem, & instanti sequenti in conceptionem eius; quare si concepta fuit sine originaria labe, etiam sine labe genita; quippe nequit concipi momentum, in quo aliquid sit & non sit. Erat utique terminorum implicatio, si cut quim profert Zarraga: *Potest aliquis in Adam peccare in instanti generationis & nihilominus in primo suo conceptionis momento gratia restitui*. Vide quid dixeris. *Restitui?* Nemo restituit nisi in habitum. Si in secundo instanti restituitur gratiæ, ergo habuit gratiam in primo: in primo, asseris, contrahi originale peccatum; ergo in primo instanti erat peccatum simul & gratia; ad quam restituitur in sequenti momento. Ex quo sequitur, Virginem in instanti generationis habuisse gratiam, & in eodem instanti quo habuit, amisisse contractione peccati originis; & in secundo sequenti scilicet, conceptionis momento, recuperasse, & obtinuisse; quippequam tunc Virgo restituta est gratiæ. Quid mihi homo? In profunda versutia demergetis, & non nisi in cachinnos apparet.

140 Sed altrius Matris Virginis dedecus, ex eo quòd filius eius, Christus Salvator fuit immunis ab originaria lue, quoniam in Virgine conceptus sine generatione: Christum generationem & non conceptionem comitetur peccatum originale falleris. Christum

Generatio & conceptio quoad formam substantialem, tota simul, & unico instanti.

Maria non solum concepta in gratia, sed genita in gratia.

stus Dominus genitus fuit & conceptus a Virgine, est non generatione communi, sed mirabili, non ex viro & muliere, sed factus ex muliere, quia carnem non aliunde, sed maternâ traxit ex carne, cooperante in conceptione virtute Spiritus-Sancti, agentis instanti virtutis. Naturalis generatio fuit Christi in Virginis utero quoad substantiam & essentiam, unde vera Christi mater, est miraculosa ex parte modi; tum propter unionem hypostaticam, tum ratione causæ efficientis humanam generationem: quare Ambrosius de *Incarnat. mystic.* cap. 5. ait: *Generatio generationi non præiudicat*. Vide Div. Thom. 3. *part. quæst. 32. art. 4.* Suarium hic & in *quæst. 35. disp. 12. sect. 1.* Sic ergo Christus dicitur conceptus de Spiritu-Sancto ex Maria Virgine, uti diximus, *num. 87. & 122.* Maria ergo concepta fuit modo communi, non generatione præcedente conceptionem; sed conceptione feminis præcedente propriam passivam generationem, in qua infusa corpori anima, materiâ dispositâ, tuncque illa simul genita & concepta: concepta sine peccato originali, & genita sine peccato originali. Sic evanescunt deliria Zarraga, quæ ille duntaxat excogitare quibat.

Christus non solum conceptus à Virgine, sed etiam genitus. Ambros.

— *Nunc actum est: caput insanabile prorsum, Ergo miser omnibus dignus est, & baculo.*
141 In versiones igitur calamo iam fastidisti lubrici cerebri lasso, descendamus. *Fuit vir unus.* Pagnin. *Fuit Zuph Ephraim.* Guaric. *Fuit vir quidam.* Syr. & Rom. *Fuit homo.* Bibl. Reg. *Fuit homo unus.* Chald. *Vir unus fuit.* Alij, *Vir singularis, inlytus, excellens, prædixes, electus, nobilis*; uti vidimus in expositione: quæ nunc attingere mores, ut satagamus in virtutibus esse singulares & insignes.

Achil. Bocch.

Variet. lect.

ADINATON EXEGETICUM.

Epilog. excursus.

1. *Fuit vir unus*: Idest, singularis Christus Dominus, quia Deus & homo unus est Christus. Captivum erat genus humanum originali peccato, quousque Deus fieret inter homines homo: diciturque qui unus, excellentiæ singularis, per libertatem hominibus concessam in ligno crucis: igitur ibi collocata nostra gloria, ubi hominum ignominia.
2. *Fuit vir unus*: Idest, in cunctis super cuncta singularis in demonstrationibus amoris: siquidem ita homines diligit, pro quibus & vitam tradidit; ut flagrante cordis flamma, procedat continuo de officijs dilectionis maioribus in maiora.
3. *Fuit vir unus*. Hoc humane conditionis in Christo cellitas, ac in Virgine-matre extenta nostra felicitas; igitur pro conferenda gloria, iam est unus & est una. Ita electa inter feminas excellens præ omnibus, singularis charismatibus; ut emineat amplius perfectionis excellentia, ex eo quòd in perfectione perfectiore Virgo sola.
4. *Fuit unus*, dicitur de Sponso virginum Christo, quia excellens. Una erit ergo

Sponsa, si Sponsus unus per cordium nexus, excessu amoris & ingenio charitatis, quo videtur unus & alter alter & unus. Unde si iam unum & ille unus fide redamationis, & quia in studio singularis fides; ius est, Sponsam celebrare ut unicam, propter amoris in Sponsum insignioris excellentiam.
5. *Fuit unus*, Sponsus virginum. Una etiam Sponsa, sed nequaquam nominatur unus & una. Si esset unus & una, nulla profectò in amore vehementia. Unum pro excessu inter utriusque amorem necessarium: nihilque dicitur de numero post nuptiarum contubernium; quia nec unus, nec una, qui iam per amorem unum.
6. *Fuit vir unus, singularis & electus*. Quomodo electus, si unus? Necessaria libertas, ut constet electionis auctoritas: diciturque unus electio, ubi dotes sine numero; ut clareat quam spectabilis sine concursu electionem; igitur nobilior libertas in electionem, modo dotes surripiant electuris libertatem.

DIDASCALIA I.

Ubi servitutis hominis infelicitas, inde pendit nostra libertas:

Inter Philosophi Stoici Cordubens. singulares entusiasmus, insignis profectò est ille, quo aliud dixit, & aliud *Tom. V.*

nesciens signavit. Unde lib. 3. de *Ira*, cap. 15. ait: *Vides illam arborem, brevem, re-torridam, infelicem? Pendet inde libertas.* Seneca *Tom. V.*